

УДК 342.95:340.132.6

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.2.41>

ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ (ДОКТРИНАЛЬНИЙ АСПЕКТ)

Деточка А.Ю.,*доктор філософії у галузі права,
докторант кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів
ORCID: 0009-0005-4302-7603*

Деточка А.Ю. Джерела адміністративного права: поняття та ознаки (доктринальний аспект).

Вказується, теорія адміністративного права потребує «спрощеного підходу» (у найкращому сенсі цього слова), тобто такого, що має чітко визначені межі застосування та не ґрунтується на механічному поєднанні різних теоретичних парадигм.

Автор наголошує на необхідності звернення до доктринальних галузевих досліджень, які, на відміну від загальнотеоретичних робіт, є чисельно значно обмеженішими, але водночас пропонують більш концентровані й концептуально вивірені підходи до сучасного розуміння джерел адміністративного права. У зв'язку із цим у статті здійснено спробу перегляду і систематизації основних доктринальних підходів до тлумачення поняття та сутності джерел адміністративного права, а також формування методологічно цілісного підходу до визначення їх змісту та ознак.

Узагальнення сучасних галузевих підходів до вирішення вказаного питання дало підстави автору стверджувати, що вчення про джерела адміністративного права в Україні перебуває у стані активного методологічного оновлення. Обґрунтованою видається теза про необхідність обрання домінуючого методологічного підходу до розуміння джерел адміністративного права, який би забезпечував внутрішню логічну узгодженість і водночас допускав обережну інтеграцію окремих елементів інших концепцій. На наш погляд, таким «несуперечливим ядром» має залишатися формально-юридичний підхід, доповнений чітко окресленим урахуванням аксіологічних та інституційних чинників, але без підміни власне джерел права іншими формами соціального регулювання чи актами правозастосування.

Підкреслено, що саме в межах такого підходу джерела адміністративного права доцільно розуміти як юридичну основу діяльності публічної адміністрації та інших суб'єктів адміністративного права, систему офіційно визнаних зовнішніх форм вираження адміністративно-правових норм, що мають нормативний (імперативний або рекомендаційний) характер, формалізованість, публічну санкціонованість державою та призначені для регулювання адміністративних правовідносин. Серед ознак джерел адміністративного права окреслено: нормативність, формалізованість, публічну санкціонованість (офіційність), доступність, легальність, легітимність, системність та ієрархічність, самодостатність.

Ключові слова: адміністративне право, адміністративно-правова норма, джерело, доктрина, концепція, методологія, нормативність, нормативно-правовий акт, підхід, право, теорія, форма.

Dietochka A.Y. Sources of administrative law: concept and features (a doctrinal perspective).

It is indicated that the theory of administrative law requires a «simplified approach» (in the best sense of the word), that is, one that has clearly defined limits of application and is not based on a mechanical combination of different theoretical paradigms.

The author emphasizes the need to turn to doctrinal sectoral research which, unlike general theoretical works, is considerably fewer in number yet offer more concentrated and conceptually refined approaches to the contemporary understanding of the sources of administrative law. In this regard, the article undertakes an attempt to review and systematize the principal doctrinal approaches to interpreting the concept and essence of the sources of administrative law, as well as to formulate a methodologically coherent approach to defining their content and features.

A synthesis of modern sectoral approaches to addressing this issue enables the author to argue that the scholarly doctrine of the sources of administrative law in Ukraine is currently undergoing active methodological renewal. The thesis on the necessity of choosing a dominant methodological approach to understanding the sources of administrative law – one that would ensure internal logical consistency while allowing for the cautious integration of certain elements of other conceptual models

– appears well-grounded. In our view, such a “non-contradictory core” should remain the formal-legal approach, complemented by a clearly delineated consideration of axiological and institutional factors, yet without substituting the sources of law themselves with other forms of social regulation or acts of law enforcement.

It is emphasized that within such an approach, the sources of administrative law should be understood as the legal foundation of the activity of public administration and other subjects of administrative law – a system of officially recognized external forms of expression of administrative-legal norms that possess a normative (imperative or recommendatory) character, formalization, public state sanction, and are intended to regulate administrative legal relations. The defining features of the sources of administrative law are outlined as follows: normativity, formalization, public sanctioning (officiality), accessibility, legality, legitimacy, systemic nature and hierarchy, and self-sufficiency.

Key words: administrative law, administrative-legal norm, source, doctrine, conception, methodology, normativity, normative legal act, approach, law, theory, form.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Сьогодні цілком очевидно, що теорія адміністративного права потребує «спрощеного підходу» (у найкращому сенсі цього слова), тобто такого, що має чітко визначені межі застосування та не ґрунтується на механічному поєднанні різних теоретичних парадигм. Лише за умови внутрішньої логічної узгодженості обраної концепції можливо побудувати переконливу класифікацію джерел адміністративного права і сформувати їх життєздатну, методологічно вивірену систему. Цілком очевидно, що у протилежному разі існує загроза створення тої системи джерел адміністративного права, яка буде концептуально нежиттєздатною, внутрішньо суперечливою, методологічно нестабільною та такою, що не може ефективно взаємодіяти з іншими соціальними системами. Така уразлива система буде позбавлена потенціалу розвитку, оскільки ґрунтуватиметься на несумісних за своєю природою методологічних підвалинах.

У зв'язку з цим постає необхідність у зверненні до доктринальних галузевих досліджень, які, на відміну від загальнотеоретичних робіт, є чисельно значно обмеженішими, але водночас пропонують більш концентровані й концептуально вивірені підходи до сучасного розуміння джерел адміністративного права. Отже, подальший виклад буде присвячено огляду цих у певній мірі спеціалізованих наукових праць, які формують сучасний концептуальний фундамент вчення про джерела адміністративного права та створюють підґрунтя для вироблення власного, внутрішньо цілісного авторського підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор в яких розглядають цю проблему і підходи її розв'язання. Суть джерел адміністративного права в цілому або окремих їх різновидів детально досліджується на доктринальному рівні. У галузевій адміністративно-правовій доктрині, як правило, окреслюються дві взаємопов'язані тенденції. З одного боку, зберігається міцна традиція формально-юридичного (нормативістського) розуміння джерел адміністративного права як зовнішніх форм вираження адміністративно-правових норм (В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, Т.О. Коломоець, С.Г. Стеценко, С.В. Ківалов тощо). Цей підхід забезпечує необхідну визначеність і придатність для практичного застосування, спирається на критерій нормативності, загальнообов'язковості та офіційності актів публічної влади. З іншого боку, роботи О.В. Константо-го, М.М. Хилі, Р.Б. Капрана, Р.С. Мельника К.Ю. Солодової, Ю.В. Цуркаленко та ін. демонструють прагнення розширити горизонти галузевого розуміння джерел адміністративного права за рахунок урахування соціальних передумов, матеріальних і «соціальних» джерел, феномена м'якого права, судової практики, природно-правових витоків, а також ролі ненормативних чинників у формуванні адміністративно-правових приписів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цього дослідження є спроба перегляду і систематизації основних доктринальних підходів до тлумачення поняття та сутності джерел адміністративного права, а також формування методологічно цілісного підходу до визначення їх змісту та ознак.

Виклад основного матеріалу дослідження. О.В. Константи́й, який одним із перших за часів незалежності України зробив вдалу спробу дослідити джерела адміністративного права, розглядає вказану проблематику крізь призму матеріального та юридичного значення джерел. Він наголошує, що попри відсутність усталеного використання категорії «матеріальні джерела права» в адміністративно-правовій доктрині, її доцільно запровадити й у науковий обіг цієї галузі. На його думку, таке розширення понятійного апарату, за аналогією з іншими галузями права, створює необхідну теоретичну основу для дослідження соціальних передумов адміністративного права та врахування їх у правотворчій діяльності органів держави [1, с. 18-19].

При цьому О.В. Константий зазначає, що термін «матеріальне джерело права» потребує деякого уточнення, оскільки вся сукупність соціальних факторів формування права не вичерпується лише економічними стосунками у суспільстві, які є вирішальними щодо визначення матеріальних умов життя. Тому більш прийнятним буде застосування категорії «соціальне джерело права» або «джерело змісту права». Тим паче, що така практика уже є у сучасній теорії права [2, с. 120]. На підставі вищесказаного дослідник визначає соціальне джерело адміністративного права України (джерело його змісту), як сукупність об'єктивно існуючих економічних, політичних, демографічних, духовних та деяких інших обставин суспільного розвитку, свідомості та волі народу України, що на них базуються, які визначають зміст нормотворчої діяльності державних органів, а іноді і органів місцевого самоврядування по встановленню загальнообов'язкових правил поведінки у галузі державного управління [1, с. 18-19].

Цілком природно, що у юридичному значенні, О.В. Константий шукає відповідь на зміст цієї категорії в площині вставлення ролі держави у встановленні правових норм. Саме тому, він доходить висновку про те, що поняття «джерело адміністративного права у юридичному значенні» потребує з'ясування способів, шляхів адміністративно-правового нормовстановлення, а також зовнішніх форм виразу норм галузі [3, с. 13-14]. У підсумку ж розгляду цього питання, вчений-адміністративіст, резюмує, що джерелами адміністративного права є зовнішні форми встановлення і вираження загальнообов'язкових правил поведінки, які регулюють суспільні відносини, що виникають у сфері державного управління; акти правотворчості державних органів (законодавчих, виконавчих, судових, органів господарського управління), органів місцевого самоврядування та їх виконавчих комітетів, а інколи й громадських організацій (коли вони виконують функції виконавчої влади). При цьому О.В. Константий робить дуже важливе уточнення про те, що у наведеному понятті визначено лише основні ознаки джерел адміністративного права, проте його можна вважати достатнім для вирішення питань, що стосуються наукової характеристики механізму функціонування адміністративного законодавства та опрацювання напрямів його подальшого розвитку [3, с. 13-14].

Проте, ми не можемо повністю погодитися з окремими аспектами такого підходу. По-перше, ми заперечуємо тезу про те, що норми адміністративного права регулюють відносини лише у сфері державного управління. Не занурюючись у давню дискусію, зазначимо, що ми є прихильниками тези про значно більш широкий предмет адміністративного права, який включає весь комплекс відносин публічного адміністрування – не тільки державного, але й місцевого, делегованого, сервісного, юрисдикційного та ін. По-друге, не зовсім зрозуміло, про які саме акти правотворчості органів господарського управління йдеться. Видається, що у цьому контексті слід виходити з того, що правотворчість як встановлення загальнообов'язкових норм права є функцією публічної влади, тоді як «органи господарського управління» зазвичай здійснюють внутрішньоорганізаційне нормотворення, яке не має рис правотворчості. Тому визначення їх актів як джерел адміністративного права потребує, як мінімум, додаткового обґрунтування. По-третє, окремого уточнення потребує теза про акти правотворчості судових органів влади. У наступному підрозділі ми спеціально наголошуватимемо на тому, що рішення судів можуть мати правоконститутивний вплив (скасування, зміна, визнання неконституційними чи незаконними нормативно-правових актів), однак це не тотожне правотворчості як створенню нових норм. Ця відмінність має принципове значення для розмежування джерел права та актів його реалізації.

Однак, очевидно, що підхід О.В. Константого має неабияку важливу наукову цінність для розвитку галузевої теорії адміністративного права, передусім завдяки запровадженню категорії «соціальне джерело адміністративного права» та чіткому розмежуванню матеріального і юридичного вимірів таких джерел.

Серед сучасних праць, присвячених проблематиці джерел адміністративного права, особливе місце займають дослідження М.М. Хилі [4; 5], що стали вдалим спробами всебічно осмислити як природу, так і структуру цієї категорії в умовах сучасного етапу розвитку українського адміністративного права. Саме роботи М.М. Хилі значною мірою зумовили актуальність нашого власного дослідження, адже його дисертація фактично задала подальший тон та породила тенденційність наукового пошуку у площині аналізу окремих джерел адміністративного права. Разом із тим, як і будь-яке дослідження такого рівня, дисертаційна робота М.М. Хилі не лише розширила горизонти розуміння проблеми, але й створила низку теоретичних питань, що потребують подальшої дискусії, до яких ми обов'язково повернемося у межах другого розділу.

Що стосується загального уявлення про джерела адміністративного права, то у розумінні вченого, – це втілені (виражені) назовні у певних формах ідеологічні, загальносоціальні та матеріальні витоки адміністративного права, які відображають його соціальну цінність у конкретно-історичних умовах [4, с. 56]. Аналізуючи вказану дефініцію, ми бачимо інтеграцію одразу кількох теоретичних парадигм: природно-правової, соціологічної, аксіологічної та позитивістської. По суті, автор

намагається показати, що джерела адміністративного права мають не лише зовнішню форму, а й глибинний зміст – соціальний, ідеологічний, ціннісний.

Водночас характер подальшого дослідження автора дає нам підстави для деяких методологічних зауважень. Незважаючи на проголошену багатовимірність категорії «джерела права», М.М. Хиля фактично концентрується саме на нормативно-правових актах як центральному, практично значущому різновиді джерел адміністративного права. Саме їм присвячена основна частина дисертації, саме вони аналізуються, систематизуються та оцінюються з погляду їх ролі у правовому регулюванні.

Це дозволяє зробити обережний, проте обґрунтований висновок про те, що незважаючи на широку, концептуально багатовимірну дефініцію, дослідник розглядає джерела адміністративного права переважно крізь призму позитивістського підходу. Матеріальні та ідеологічні витoki у нього, радше, виконують пояснювальну, світоглядну функцію, але не формують реального переліку джерел, які застосовуються у правозастосовчій практиці. На нашу думку, цей розрив між широким філософсько-онтологічним визначенням і фактичним позитивістським фокусом і є тією методологічною напругою, що вимагає критичного переосмислення. З одного боку, підхід М.М. Хилі є науково сміливим, прагне подолати вузькість традиційної нормативістської моделі. Проте з іншого – його інтегративність потребує чіткішого методологічного обґрунтування, щоб уникнути ризику мимовільного поєднання несумісних концептів, про що ми вже неодноразово зазначали у попередніх частинах цієї роботи.

Цікавою та своєчасною є дисертація Р.Б. Капрана, присвячена актам м'якого права як джерелам адміністративного права. У цій роботі, а також у деяких інших своїх працях дослідник не лише аналізує феномен *soft law*, але й порушує більш загальні питання – сутність джерел адміністративного права та їх різновиди, ретроспективний аспект та сучасні тенденції наукового пошуку тощо [6; 7; 8]. Саме тому робота Р.Б. Капрана цілком органічно вписується в сучасну наукову дискусію про трансформацію системи джерел адміністративного права.

Науковець слушно наголошує, що однозначне вирішення питання, що є джерелами тієї чи іншої галузі права, має важливе не лише теоретичне, але й практичне значення, адже від цього часто залежить ефективність захисту прав суб'єктів (учасників) відповідних суспільних відносин [6, с. 109]. З цією тезою цілком можна погодитися, оскільки, невизначеність у питанні джерел може призводити до фрагментарності правозастосування і порушення принципу правової визначеності.

У баченні Р.Б. Капрана, джерела адміністративного права – це осередки інформації, з якої стає можливим судження про наявність або відсутність певного суб'єктивного права, свободи, обов'язку вчиняти певні дії, обсяг компетенції та інші аспекти статусу учасників адміністративних відносин, можливість використання якої у правозастосовчій діяльності санкціоновано державою у законодавчому акті, який вміщує адміністративно-правові норми [6, с. 22]. При цьому вчений уточнює, що під інформацією у запропонованій дефініції він розуміє будь-які відомості у будь-якій формі та вигляді, знання, повідомлення про об'єкти, явища, процеси, факти, події, осіб, їхні права, обов'язки, відповідальність тощо (певним чином відповідає змісту окремих нормативних визначень цього поняття) [6, с. 114]. Таким чином, джерело права за Р.Б. Капраном – це юридично значимий носій інформації, який має нормативну легітиміацію.

Вчений також робить важливий наголос на тому, що якщо виходити з визначення «галузь права» як системи взаємопов'язаних правових норм, сукупності правових норм, які регулюють відносно самостійну сферу суспільних відносин специфічними методами правового регулювання, джерелами адміністративного права як однієї з галузей вітчизняного права, відповідно, слід визнавати лише ті правові норми, які створені державою або те, що санкціоноване державою і дозволено до застосування. Звідси висновок про те, що визнавати «щось» таким, що є «джерелом» для прийняття рішення, для можливості реалізації суб'єктивних прав, можна лише у випадку, коли держава закріпить таку можливість у нормах, тобто визнає це джерелом [6, с. 112].

Аналізуючи доволі оригінальну точку зору вченого слід зауважити, що на перший погляд може скластися враження, що Р.Б. Капран намагається інтегрувати інституційний підхід із формально-юридичним у визначенні джерел адміністративного права. Зокрема, у його дефініції простежується акцент на тому, що нормативного значення набуває лише та інформація, можливість використання якої санкціонована державою. Такий критерій дійсно може виглядати як ознака інституційної концепції, у межах якої джерелом права визнається діяльність компетентного інституту, уповноваженого встановлювати або легітимувати норми.

Втім, на нашу думку, цей інституційний компонент у роботі Р.Б. Капрана є лише імпліцитним, тобто таким, що проявляється опосередковано у імперативі державної санкції як передумови юридичної нормативності. Він не є самостійною методологічною позицією автора і не вибудований як чітка концептивна лінія. Швидше за все, на нашу думку, це похідний елемент тієї моделі, у межах

якої держава виступає єдиним суб'єктом, здатним надавати юридичну силу тим чи іншим джерелам права. Іншими словами, дослідник не прагне інтегрувати різні теорії праворозуміння, а так би мовити «інституційність джерел» у нього виникає не як усвідомлена доктринальна ідея, а як логічний наслідок розуміння держави як єдиного носія владних повноважень, що закріплює юридичні норми. Саме тому його підхід, попри певні натяки на інституційну перспективу, у своїй основі залишається послідовно формально-юридичним, з акцентом на нормативності, санкціонуванні та державному визнанні.

Що ж стосується тез Р.Б. Капрана про те, що категорія «джерела адміністративного права» має розкриватися крізь призму категорії «інформація», то на нашу думку, загалом це не має викликати фундаментальних заперечень, оскільки виходячи із загального розуміння та тлумачення слова «інформація»¹, правові норми, зафіксовані у джерелах права, і є специфічним різновидом інформації – юридично значимою, правовою інформацією, спрямованою на регулювання поведінки суб'єктів адміністративно-правових відносин.

У цьому сенсі «інформаційний» (якщо можна так висловитися) підхід Р.Б. Капрана дозволяє акцентувати увагу на змістовному й когнітивному аспектах джерел права, які не лише формально фіксують норму, а й передають певний обсяг знань про права, обов'язки, компетенцію, порядок дій, юридичні наслідки тощо. У такому контексті правові норми, безумовно, постають як специфічний різновид юридично значимої інформації, що спрямована на регулювання поведінки учасників адміністративно-правових відносин.

Однак слід нагадати, що сам дослідник пропонує розуміти «інформацію» максимально широко («будь-які відомості у будь-якій формі та вигляді, знання, повідомлення про об'єкти, явища, процеси, факти, події, осіб, їхні права, обов'язки, відповідальність»), а, на наше переконання, така широта й містить певний методологічний ризик. Якщо джерелом адміністративного права оголошується будь-який носій інформації про права, обов'язки чи компетенцію, то поняття джерела права може поступово «розмитися», втративши свій зміст. Обсяг потенційних «джерел права» у цьому випадку надмірно розширюється, оскільки до нього можуть потрапити будь-які відомості, що містять інформацію про адміністративні правовідносини.

Отже, такий погляд на джерела адміністративного права є надто широким, і певною мірою абстрагованим від їхнього прикладного юридичного змісту та призначення, і хоча він і не суперечить загальному розумінню природи правових норм, проте розмиває межу між юридично значимою інформацією та будь-якими іншими видами відомостей, що потенційно можуть впливати на поведінку учасників адміністративних правовідносин.

Цікавий і оригінальний погляд на джерела адміністративного права висловлює Ю.В. Цуркаленко, яка досліджуючи акти органів судової влади як джерела адміністративного права, робить ретроспективний аналіз цієї категорії, а також розкриває її сутність в умовах сьогодення [10; 11]. Вчена цілком слушно зазначає, що джерела адміністративного права є яскравим показником стану відносин, які виникають при взаємодії держави та особи, принципів, на яких вони побудовані, та місцем прав людини в ієрархічній системі цінностей, які охороняються державою, та рівнем розвитку демократії [10, с. 113].

Дослідниця, так само як і К.Ю. Солодова, критично аналізує, як вона сама стверджує, застарілий погляд на джерела адміністративного права. Ю.В. Цуркаленко наголошує: «...більша частина сучасних дослідників цю категорію розглядають лише у контексті формалізованих актів, тобто тих, що дістали закріплення у юридичному документі, а такий підхід абсолютно нічим не відрізняється від поглядів радянських авторів на дану категорію, що у сучасних умовах розвитку адміністративної науки та права є недопустимим, бо не відповідає принципу верховенства права відповідно до якого, право не обмежується лише законодавством, будучи представленим іншими видами соціальних регуляторів, які, очевидно, також мають знайти своє місце у системі джерел адміністративного права [10, с. 114].

Відштовхуючись від вказаного, вчена-адміністративіст стверджує, що джерела адміністративного права повинні мати такі ознаки, як наявність правила поведінки, яке містить у собі норми адміністративного права, загальновідомість, офіційність (публічність), нормативність та неперсоніфікованість. У її розумінні, джерела сучасного адміністративного права – це загальнообов'язкові правила поведінки, творцем яких виступає народ, міжнародна спільнота, органи державної та судової влади, які містять адміністративні норми, мають як формалізовану, так і неформалізовану форму та регулюють відносини, що виникають у процесі організації та здійснення публічного адміністрування [11, с. 182].

Проте відзначимо, що у тезах вченої містяться певні концептуальні суперечності. Зокрема, якщо

¹ Відомості про які-небудь події, чийсь діяльність і т. ін.; повідомлення про щось [9, с. 42].

вона наполягає на тому, що джерела адміністративного права мають характеризуватися такими ознаками, як наявність правила поведінки, яке містить у собі адміністративно-правові норми, офіційність (публічність), нормативність та неперсоніфікованість, то це автоматично виключає можливість віднесення до джерел права неформалізованих джерел, які вона ж сама пропонує включити до системи. Норми моралі, правова доктрина чи звичаї за визначенням не відповідають критеріям офіційності та нормативності у юридичному сенсі, що автоматично призводить до хибного уявлення про реальну суть джерел адміністративного права та їх ознаки.

Крім того, критично оцінюємо й тезу Ю.В. Цуркаленко про існування «чотирьох правотворчих сил» (народ, міжнародна спільнота, органи державної влади, судова влада), які можуть створювати джерела адміністративного права. По-перше, у такому твердженні простежується еклектична спроба одночасно поєднати кілька концепцій розуміння джерел права (зокрема, інституційну та формальну) без визначення меж їх застосування, що неминуче знижує теоретичну певність поняття.

По-друге, авторка не наводить переконливих аргументів на користь ідеї про те, що народ визнається безпосереднім «творцем» права у розумінні джерела адміністративного права. В цілому визнаючи опосередковану, а не пряму участь народу у формуванні змісту права (через вибори, референдуми, громадську думку тощо), ми поряд із цим, категорично не погоджуємося з твердженням, що «народ є творцем низки неформалізованих джерел адміністративного права», до яких авторка відносить мораль, традиції, звичаї та правову доктрину [11, с. 182]. Такий підхід не лише спотворює співвідношення права та моралі, а й розмиває межі між різними формами соціального регулювання, ототожнюючи юридичні форми впливу з соціальними регуляторами, які мають абсолютно іншу природу, спосіб дії та наслідки. На нашу думку, в адміністративному праві, що, як відомо, є галуззю публічного права, подібна підміна є методологічно особливо ризикованою.

Висновки. Узагальнення сучасних галузевих підходів до вирішення вказаного питання дає підстави стверджувати, що вчення про джерела адміністративного права в Україні перебуває у стані активного методологічного оновлення. Обґрунтованою видається теза про необхідність обрання домінуючого методологічного підходу до розуміння джерел адміністративного права, який би забезпечував внутрішню логічну узгодженість і водночас допускав обережну інтеграцію окремих елементів інших концепцій. На наш погляд, таким «несуперечливим ядром» має залишатися формально-юридичний підхід, доповнений чітко окресленим урахуванням аксіологічних та інституційних чинників, але без підміни власне джерел права іншими формами соціального регулювання чи актами правозастосування. Саме в межах такого підходу джерела адміністративного права доцільно розуміти як юридичну основу діяльності публічної адміністрації та інших суб'єктів адміністративного права, систему офіційно визнаних зовнішніх форм вираження адміністративно-правових норм, що мають нормативний (імперативний або рекомендаційний) характер, формалізованість, публічну санкціонованість державою та призначені для регулювання адміністративних правовідносин. Таким чином, серед ознак джерел адміністративного права варто окреслити: нормативність, формалізованість, публічну санкціонованість (офіційність), доступність, легальність, легітимність, системність та ієрархічність, самодостатність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Константи́й О.В. Джерела адміністративного права України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2000. 144 с.
2. Теорія держави і права [Колодій А.М., Копе́йчиков В.В., Лисенков С.Л., Пастухов В.П. та ін]. К.: Юрінформ, 1995. 189 с.
3. Константи́й О.В. Джерела адміністративного права України: Монографія. К.: Українське агентство інформації та друку «Рада», 2005. 120 с.
4. Хи́ля М.М. Нормативно-правові акти як джерела адміністративного права України: дис. ... канд. юрид. наук. Тернопіль, 2019. 201 с.
5. Хи́ля М. Теоретико-правова характеристика системи джерел адміністративного права України. Актуальні проблеми правознавства. № 1. 2019. С. 81-85. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/619>.
6. Ка́пан Р.В. Акти м'якого права як джерела адміністративного права: дис. ... докт. філософ. у галузі права: 081. Дніпро, 2021. 239 с.
7. Ка́пан Р.В. Історіографія досліджень проблематики джерел адміністративного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 144-150. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.4.21>.
8. Ка́пан Р.В. Formalized national normative sources of administrative law. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 5. Р. 86-91. URL: <https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/11/VJHR-521-Last.pdf>.

9. Словник української мови: в 11 т. Т. 4: І-М / ред. тому: А.А. Бурячок, П.П. Доценко. К.: Видавництво «Наукова думка», 1973. 840 с.
10. Цуркаленко Ю.В. Акти органів судової влади як джерела адміністративного права: дис. ... канд. юрид. наук. Кривий Ріг, 2020. 228 с.
11. Цуркаленко Ю.В. Джерело сучасного адміністративного права: проблеми розуміння та способи їх вирішення. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 4. С. 179–185. URL: <https://ljd.dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/01/18-czurkalenko.pdf>.